

"העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל אביב, רחוב גורדון 3, טל. 03-232262/3/4 • תל אביב 136 • מען מברקים: "עולמפרם" • העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסף ינאי • עורכת-בנית: יופי שגון • עורכת כיתוב: ענת ישראלי • צילום מערכת: ציון צפריר וגילה רזון • ראש המינהלה: אברהם סימון • מחלקת המודעות: רפי זכרונני • המו"ד: "העולם הזה" בע"מ • מודפס בהדפס החדש "בע"מ תל-אביב, רחוב בר אבנר 1 • הפצה: "גד" בע"מ • גזרפות: צינקוגרפיה "כספי" בע"מ.

קולנוע קרי

המלוויזיה הקרינה לפני שבועיים סרט על בעל תחנת-הדלק בנואיבה, צבי סווייט קטוע-הרגליים. כל צופה התרשם, בוודאי מדמותו של האיש, מנחישות אופיו, מעקרונותיו המוצקים. אצל צופה אחד עורר הסרט זיכרונות מסויימים מאד. אני הייתי הצופה הזה.

פגישה

ברחוב השוק

הזיכרונות חוזרים אל שנות ה-50' המאוחרות.

באחד הערבים צילצל הפעמון של דלת דירתי. כשפתחתי, ראיתי לפני נער גר גש. (אחרי שראיתי את הסרט, אני מניח שהיה זה יאיר ז"ל, שנפל במלחמת יום הכיפורים). הוא אמר לי שאביו רוצה לשוחח עימי בעניין פרטי מאד. מאחר שהאב הוא נכה, אין הוא יכול לעלות לדירתו. הוא מבקש שארד אליו.

תגובתי הראשונה היתה שלילית לגמרי. איני אוהב אנשים בלתי-מוזמנים, הבאים אלי הביתה. הסיפור עצמו נראה חשוד. באותם הימים עדיין היו לנו זיכרונות טריים מאד מנסיונות לחטיפה ולהתנקשות. אולי היתה זאת מלכודת?

יתר על כן, העולם הזה משמש כתובת קבועה לכל מיני טרדנים. ביניהם אנשים רבים שאינם שפויים בדעתם. אלה באים למערכת, תובעים את התערבותנו המיידית בעצמות מסענות שונות, לרוב דימי יוגיוני לגמרי.

האם בא אלי נכה נוסף, לשפוף את מריי ליבו ולתבוע כי העולם הזה ייצא למילי-תמה נגד פקיד-שיקום, שוטרים או עס קנים שעשו לו עוול, לדעתו? בכל זאת שוכנעתי, איכשהו. אולי מרצני נותו של הנער, שעשה רושם של צעיר רציני ומחונן היטב. ירדתי. ליתר ביטחון לקחתי עימי אקדח טעון.

למטה, ברחוב החשון, ראיתי דמות היר שבת במכונית-גנים גדולה. הרגע הראשון לא ראיתי שחסרו לו שתי הרגליים. הוא ביקש שאכנס למכונית. רגשותי היו עדיין מעורבים מאד, אך נכנסתי. הוא התניע את המכונית, ונסענו.

תוך כדי נסיעה הוא שאל אותי אם אני מוכן להסתכן ולהיכנס לפרשה ביט-חונית כמוסה, כל-כך כמוסה עד שעצם העיסוק בה כרוך בסכנה גדולה. הדברים שרו את הרושם הראשון שלי, שהנה וני מיקרה אופייני של אדם בלתי-שפוי, אך סקרנותו העוררה, הייתי כבר במכוני-ניו, ולא היה מה להפסיד. השתכנעתי כי אין צפויה סכנה לחיי.

האיש עצר בפניה חשוכה בשכונת רמת-גן. שם פנה אלי, וסיפר לי על האיש לאחר מכן בשם "האדם השלישי".

אלמוני

בכלא

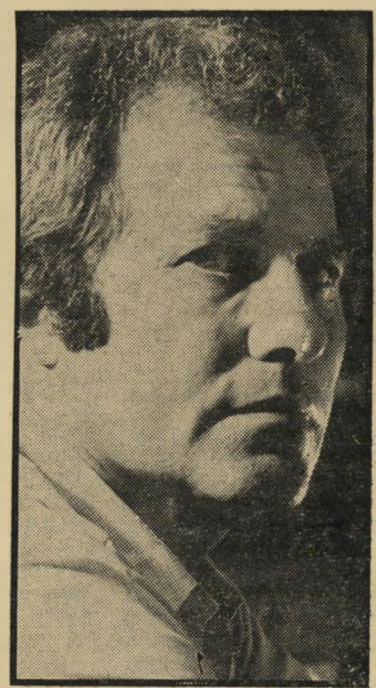
השלישי" הוא אברי

שרותים. איסר הראל (שגם את שמו אסור היה להזכיר), ראה בנו את "האוייב מס' 1 של המישטר", כפי שסיפר לאחר מכן בסיפורו. ידענו שיש האזנה לשיחותינו ועיקוב אחרי תנועותינו. גם למישפחת סווייט לא היתה אשלייה לגבי הסיכון שהיא מקבלת על עצמה, כי שהיא מגלה את הסודות הכמוסים, קל וחור מר כשהיא מגלה אותם להעולם הזה. יתכן שלפי החוק הבריטני, כפי ש-הופעל על-ידי איסר הראל וחבריו, ניתן היה להעמידנו לדין באשמת ריגול חמור, ברוח האשמה שביגלה ישב אהרון כהן, איש שער-העמקים, שנים ארוכות במאסר. לכן גזרתה. רשמתי רק חלק קטן ממה ששעטתי, ולא התקתי את הרישומים בי מערכת או בבית.

"פרשת

אלכסיס"

תוצאת השיחות האלה היתה פיר-סום, שנשאר עד היום מיוחד במינו בתול-דות העולם הזה, וגם בתולדות העיתו-נות הישראלית (ואולי העולמית). כוונתי לפרשת אלכסיס (העולם הזה 1385, 1386), או כבר היתה בידי הגירסה השלמה של אברי על פרשת העסקיביש. אברי עצמו ישב בכלא, ולא ניתן בשום צורה שהיא להיפגש עימו. אך רות סווייט ובעלה דאגו להעביר לי את גירסתו המלאה, להעביר

אברי זיידנורג
האדם השלישי

אליו את שאלותי ואלי את תשובותיו. כבר נוצרה התמונה השלמה (לפי גירסתו). ישבתי על הסקופ של המאה, ולא ידעתי מה לעשות בו. הייתי משוכנע כי הובה לאומית היא לפרסם את הדברים, עם כל הסכנה הכרוכה בכך. הציבור חייב היה לדעת מה נעשה בשמו, איך מתנהלים ענייני החשבים ביותר ואילו דברים שפ-לים מתרחשים במסווה של "ענייני ביט-חון".

התחבולה שנקטתי בה היתה כתיבת סיפור "דימוני", על רקע סיכסוך יוון-תורכיה. תוארה בו פרשת ריגול והבלה של היוונים בתורכיה — וכך, תוך הסוואה קלה בלבד, פירסמתי בשני המשכים את כל פרשת העסקיביש, על פרטי הפרטים. עד היום לא יכולתי לגלות מניין באו לי פרטים אלה. נדמה כי עתה, כעבור זמן כה רב, אחרי חילופי כל הגיבורים, וגם חילופי-השלטון, מותר לגלות את האמת. במהלך שיחותי עם צבי ורות סווייט תמתי לא פעם מניין להם הכוח הנפשי והעו הגופני לעשות זאת. אומץ-הלב שלהם הדהים אותי. אחרי הכל, אנחנו, אנשי העולם הזה, היינו מיקצוענים, ור קיבלנו על עצמנו את הסיכונים בתוקף השקפתנו העיתונאית והלאומית. אך איך העזו שניים אלה לעשות זאת?

ביקורי התכופים בביתם באפקה הוכיחו לי שהם רחוקים מאד מלהיות עשירים. הם התפרנסו בקושי רב. הם היו אחראים ל-שלוש ילדיהם. ובכל זאת עשו ימים ולילות כדי להוציא את הצדק לאור, על פי אמוי

נתם, ביודעם היטב שהם מתגרים בכוחות האדירים ביותר במדינה, שכבר הוכיחו שהם מסוגלים כימעט לכל דבר. כך הכרתי את האופי המיוחד של שניים אלה. רות סווייט, אשה שופעת חיים ו-הומור, ייקית טיפוסית מאוסטרליה, היתה אשה בלא-פחד. אחרי מות אביה, שהיה מנהיג סוציאלי-דמוקרטי חשוב במולדתו, קורבן המישטר הנאצי (באוסטרליה שמו עדיין זוכר היטב), ולא פעם הוזכר בשיחותי עם ברוננו קרייסקי). ראתה את עצמה אתי ראתה לאחיה.

אולם רות לא פעלה רק מתוך נאמנות של אחות לאח. היא היתה משוכנעת לחלו-טין כי נעשה עוול לאברי, וכי חובה ציבורית היא להתריע על העוול ולסלק את בעליה-עוולה. אך תוך כדי כך לא חסכה דיברי-ביקורת מאחיה. היא התמרמה על כי נבחר ביכלל למשימה זו.

אברי לא הובא למישפט על חלקו בעסקי-ביש. אנשי-הביטחון אמנם היו משוכנעים כי אברי מסר את הרשת לידי המיזרים (והם דבקים באמונה זו עד היום), אולם הם לא יכלו להוכיח זאת, ואי-אפשר היה להעמיד את אברי למישפט על כך.

תחת זאת נערך חיפוש במקומות שבהם ביקר אברי. נמצאו מיסמכים ביטחוניים חשובים. אברי ואשם הורשע על התוקת תומר ביטחוני זה. במהלך מישפט זה גילה לשופט (כיום ח"כ) בנימין הלוי את חלקו בעסקיביש, והשופט הנדהם העביר את הממצאים לממשלה. כך התגלגל כדור-השגל של "הפרשה".

רות סווייט היתה בטוחה כי העבירה הביטחונית הזאת בויימה כולה על-ידי שרותי-הביטחון, כדי להושיב את אברי ב-כלא — כתחליף על האישום בעניין קא-היר, שלא ניתן היה להגישו. הדבר נראה לה כעוול משוע, והיא החליטה להילחם נגדו בכל מחיר.

במשך שעות ארוכות עברנו על כל פרט ופרט של האירועים שהובילו לאישום זה. זה היה סיפור מרתק, והשתכנעתי כי יש מידה רבה של סבירות בטענותיה של רות. למרבה הצער לא הועמד הדבר מעולם במיבחן מישפטי, מכיוון שאחרי שיחורו לא היה אברי מעוניין — מטעמים השמורים עימו — לעבור מיבחן מישפטי נוסף.

האשה

הלוחמת

לעימת רות, שופעת החיים, שלחמה עבר אחיה, פעל צבי סווייט בפרשה זו מתוך דבקות לעקרונות טהורים. כמו רות, ואולי עוד יותר ממנה, הוא ראה את אברי כפי שהוא, בלי אשליות. הוא היה רחוק מלראות בו טלית שכולה תכלת. גם הוא התמרמר על כך שאדם בעל חולשות כה בולטות נבחר למלא משימה כה מיוחדת ומסוכנת מאחרי קווי האוייב.

אולם צבי סווייט היה משוכנע כי בר-עיקבות קירבתו לאברי זיידנורג ניתן לו — כימעט במיקרה — להציץ לתוך עולם השוק, שבו נעשים דברים בלתי-מוסריים, והוא החליט לעשות את הכל כדי לבער את הנגע.

בדיעבד ניתן לקבוע שהוא אכן הצליח בכך. גילוינו על פרשת העסקיביש תרמו תרומה נכבדה לגילוי כל האמת על פרשה עגומה זו, ולחשיפת המישטר שבו יכלה לצמוח פרשה כזאת. שבירת המיתוס הבן-גוריוני, הרחקת איסר הראל מתפקיד ה-ממונה על שרותי-הביטחון, המעבר ממיש-טר בן-גוריון למישטר אשכול (שהיה יותר מחילופי-אישים) — כל השנויים הגדולים שחלו במדינה מאז — זה אלה קשורים לא במעט במה שגילינו אז.

כיום ניתן לאמר כי פרשת העסקיביש (או "פרשת לבון", כפי שנודעה בעולם) גרמה בישראל לאותו משבר עמוק ומבריא שפרשת-יווטר גרמה לו בארצות-הברית. לצבי ולרות סווייט היה בכך חלק גדול, שלא נודע עד היום. הצדק מחייב שיוודע, שמחתי להיווכח, באותו סרט-טלוויזיה, שהם נשארנו כפי שהיו — בעלי-עקרונות, טהורים, בלתי-יגועים מן ההתדרדרות של החברה הישראלית.

כל עוד יש בישראל אנשים כאלה, וכל עוד הם מחנכים בנים ובנות בעלי עקרונות דומים, יש תיקווה למדינה הזאת.

צבי סווייט